

Соня ДИМИТРОВА

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново, България
sonya.m.dimitrova@gmail.com

**ИДЕНТИЧНОСТИ, ОСНОВАНИ НА СТАБИЛНОСТ И МОБИЛНОСТ
В РОМАНИТЕ НА ТОМИ ВИРИНГА „ДЖО СПИДБОТ“, „ЦЕЗАРИОН“
И „ЕТО ИМЕНАТА“**

Sonya DIMITROVA

„St. Cyril and St. Methodius“ University of Veliko Tarnovo, Bulgaria

**IDENTITIES BASED ON STABILITY AND MOBILITY IN THE NOVELS
OF TOMMY WIERINGA JOE SPEEDBOAT, CAESARION AND THESE
ARE THE NAMES**

Tommy Wieringa is one of the most prominent contemporary Dutch novelists. His three most famous novels – Joe Speedboat, Caesarion and These are the names successfully reflect the idea that identity should be based both on mobility and stability. People need a home, safety and security, but also action, adventures and horizons to reach. When the one is preferred above the other an unhealthy extreme is born. In the course of the centuries the notion of identity has changed. In the past, identity was almost thoroughly predestinated and based on origin, social status and other marks of stability. Today, however, mobility, flexibility and speed are idealized. The result is acceleration and superficial experience of the reality. Actually, both roots en routes are essential. The main characters in the Wieringa’s novels are either in a state of extreme mobility or are stuck in a hopeless standstill. Their goals turn out to be achievable when they either stop and search for a safe haven or go out and conquer the world.

Ключови думи: *идентичност, стабилност, мобилност, забързване, миграция*
Key words: *identity, mobility, stability, acceleration, migration*

Томи Виринга е един от най-известните съвременни нидерландскоезични писатели. Той е роден през 1967 г. в Нидерландия. Интересен факт е, че на двегодишна възраст семейството му се премества на остров Аруба. Островът се намира в Карибско море и е част от Нидерландските Антили, които са владение на Кралство Нидерландия с автономен статут. Седем години по-късно родителите на Виринга се разделят и той се завръща с баща си в Нидерландия. Впоследствие следва история и журналистика. Дебютира през 1995 г., но пробива десет години по-късно с романа „Джо Спийдбот“. Голямата страст на Виринга са пътуванията по целия свят. Това безспорно е видно в творчеството му – както в романите му, така и в пътеписите и есетата му. Особено актуална в наши дни е дилектиката стабилност и движение и ролята ѝ при формирането на идентичността. Тази проблематика намира отражение в трите най-успешни

романа на Виринга. Това са „Джо Спийдбот“ от 2005 г., „Цезарион“ 2009 г. и „Ето имената“ 2012 г.

1.1 Идентичността се основава едновременно на стабилност и мобилност.

Стабилността и мобилността, както и производните им – застой и движение, сигурност и рискове, домашен уют и пътувания са често срещани опозиции. Успешното формиране на идентичността се основава не на противопоставянето на тези наглед взаимно изключващи се противоположности, а на интегрирането им и симултанното им изживяване.

Ийстхоуп твърди, че стабилността и мобилността играят важна роля за формирането на идентичността и че са изключително необходими за себеосъзнаването. Повечето хора желаят да имат дом, да изпитват чувство на принадлежност, но едновременно с това и да разширяват хоризонтите си. „Хората възприемат живота си в диалектиката между движение и фиксираност. И движението и стабилността са нужни за разбирането на живота.“ (Ийстхоуп 2009:23)

Сиймън обръща внимание на факта, че концепциите дом и пътуване отразяват едни от най-фундаменталните човешки потребности. „Съществува диалектическа взаимовръзка между домашния праг и пътуванията, която идентифицира нуждите от стабилност и промяна.“ (Сиймън 1985:227-228)

Географът Ю-Фи Туан борава с понятията огнище и космос. Огнището символизира местната общност и етноса, докато космосът представлява обществото, света, космополитизма. Огнището е лесно обозримо, познато и уютно. Космосът е безкраен, неизмерим и абстрактен. Както огнището, така и космосът са необходими за пълноценното формиране на идентичността и допринасят за чувството на лично удовлетворение. Нужно е обаче не просто да присъстват в човешкия живот, но и взаимно да се подхранват и да не си противоречат. И двете дават своя принос, но по различни начини, като често не са в хармония. Огнището ни дава сигурност, а космосът поле за приключения. Компонентите на идентичността, обусловени от огнището, не се дължат на съзнателно положени усилия, в повечето случаи те се предоставят от семейството, човек се ражда и израства с тях. За разлика от огнището, космосът е непредвидим и изпънен с рискове. Успехите в никакъв случай не са гарантирани, а се постигат с цената на множество усилия и преодолен трудности. За сметка на това те постепенно изграждат една много по-осъзната самоувереност, която укрепва с всеки следващ покорен връх, с овладяните нови знания и умения. (Туан 1996:154)

Ийстхоуп посочва, че идентичността се основава както на огнището, така и на космоса. Те не са взаимно заменяеми. Ако предпочетем космоса, това ще предизвика още по-силен копнеж към огнището. „Може да се твърди, че индивидът, независимо от реализираните многобройни приключения и постижения в космоса, все още се нуждае от друг вид опора, която може да бъде предоставена единствено от огнището.“ (Ийстхоуп 2009:22)

1.2. Основните тенденции при формирането на идентичността през модерността

До началото на 20-ти век преобладава детерминизмът. Идентичността е предопределена от мястото на раждане и социалната позиция на родителите. (Бауман 2001:140).

С течение на времето индивидът започва да придобива все повече свобода. Извоюването и отстояването на добра позиция в обществото остават обаче от първостепенна важност. (Бауман 2008:145).

В наши дни идентичността се формира в един глобализиран свят, доминиран от непрекъснато движение и безспирните миграционни потоци. В съвременieto ни високо се цени умението да си мобилен, гъвкав и бързо приспособим към постоянните промени. Зигмунт Бауман обединява тези тенденции в понятието „ликвидна модерност“. „В постмодерния период значими социални и икономически промени – така наречените глобализационни процеси, обхващащи и все по-интензивната интернационална миграция, – доведоха до друга огромна промяна в естеството на идентичността. Този период, наречен „ликвидна модерност“ се характеризира с безконечните потоци на хора, пари, идеи и необходимост от гъвкавост.“ (Бауман 2001:150). Формирането на идентичността днес е индивидуален проект. Всеки е отговорен за структурирането на собствения си живот. (Уайт 2004:184). Хората се сблъскват със свободата и бремето да дефинират самите себе си. (Уилямс 2001:397).

Проследявайки това развитие откриваме, че в различните периоди идентичността не се основава едновременно на стабилността и движението, на огнището и космоса. В миналото фокусът е почти изцяло върху стабилността, докато днес мобилността е издигната в култ.

1.3 Идентичност основана на мобилност. Мобилни субекти.

Това е виждането и на Кресуел. Той твърди, че всичко, което в нашето съвремие може да се охарактеризира като гъвкаво, динамично, мобилно или променливо категорично се поощрява, докато корените, основата, опорите са заклеймени като остарели и нерелевантни. (Кресуел 2006:25) Това обаче със сигурност не винаги е било така. В миналото мобилността, миграцията и движението са се асоциирали със заплаха за установения ред. Хората са се страхували от мобилните аутсайдери и са се стремели да ги контролират. Към тази група спадат бездомниците, бежанците, търсещите убежище, циганите, скитащите търговци. „Един от най-често срещаните начини, по които се възприема мобилността в модерния западен свят е като заплаха, грешка в системата, нужда от контрол. Помислете за ролята на аутсайдерите в наши дни – околните непрекъснато странят и се страхуват от тях.“ (Кресуел 2011:26).

1.4 Вагабонтинът

Идентичността на споменатите мобилните субекти почти напълно се определя от тяхната мобилност. Един от най-известните мобилни аутсайдери е вагабонтинът, наричан още скитник, бродяга, пикаро. Често е централна

фигура в различни литературни произведения, като например пикаресковите романи. „От 1599 г. насам вагабонтият пътува през страниците на романа – често в образа на романтичен герой, който поставя под въпрос кодовете на установения морал чрез мобилността си. Той присъства в „Приключенията на Хъкълбери Фин“ на Марк Твен от 1884 г., както и „По пътя“ на Джек Керуак от 1957 г.” (Кресуел 2011:244).

Вагабонтият изразява критиката си към обществените норми и правила чрез непрекъснатото си движение. Той живее извън или в разрез с обществото. Свързва свободата и щастието с липсата на корени, притежания и дом. (Кресуел 2011:243). Той не планира предварително пътуванията си и не знае колко време ще прекара на дадено място. Това зависи от толерантността на местните жители, но и от надеждите, които обещава новите дестинации. Движението му е непредсказуемо, той няма крайна цел. Навсякъде е аутсайдер и не се установява никъде завинаги. „Скитникът не знае колко дълго ще остане там, където той е сега и почти сигурно не зависи от него колко ще продължи престоят му. ... Това, което го кара да се движи, е пропадането на илюзията относно мястото от последния престой и винаги тлеещата надежда, че следващото място, което все още не е посетил, а може би по-следващото място, ще бъде без недостатъците, които са го отблъсквали на места, на които вече е опитал да бъде. Дърпан напред от неизпробваната надежда и тласкан отзад от фрустрираната надежда. Скитникът е поклонник без крайна точка на пътя си; номад без маршрут.” (Бауман 2008:329) Днес можем да го открием в бежанците, търсещите убежище, икономическите мигранти. Той представлява всички видове мобилни субекти, които тръгват на път, водени от надеждата за по-добър живот. (Кресуел 2011:251)

1.5 Съвременната тенденция за повърхностност и забързване

Кресуел обръща внимание и на факта, че в днешно време хората могат да бъдат толкова мобилни, че никога да не се установят някъде трайно. Те изживяват местата повърхностно. Не бива да забравяме обаче, че от значение е не само движението, но и мястото и стабилността, която то ни дава. (Кресуел 2006:31).

Забързаният живот води до състояние, което френският медиен философ Паул Вирил нарича „бесен застой”. Всичко се променя, но всъщност нищо не се случва. Това е и случаят с много млади хора, които се концентрират изцяло върху настоящето и не мислят за бъдещето. (Бергман 2008:16)

Прекаленото движение води до повърхностност, забързване и изненадващо, но в крайна сметка и до застой. Прекомерната мобилност днес е нормалност и вече не е в състояние да разшири кръгозора на мобилните субекти. Те препускат по земното кълбо и водят в по-малка или по-голяма степен скитническо съществуване. Те са заслепени от идеализираната представа за мобилността, която в най-крайния случай им предоставя задушаваща, безизходна реалност. Липсва им опора и дом. „Дори когато някой е в движение, съзнанието му може да бъде фокусирано на едно единствено място и тези представи

могат да засегнат преживяванията на мобилност.” (Ийстхоуп 2009:23). Възможно решение на този казус е концентрирането върху локалното, познатото и не толкова бързо променящото се. „Дори когато човек се намира на едно място, въображението може да бъде в движение. Тези представи за движение могат значително да обогатят изживяваната фиксирана реалност.” (Доусън 1998:220).

2. Персонажите на Виринга – идентичности, основани или на мобилност, или на стабилност

Що се отнася до творчеството на Виринга, Шамюло, един от изследователите му отбелязва, че „В творчеството на Виринга движението е основен мотив, а застоят на всяка цена трябва да бъде избегнат.” (Дауценберг 2008:57)

2.1 „Джо Спийдбот”

„Джо Спийдбот” е едновременно приключенски младежки роман, пикаресков и образователен роман. Джо е 16-годишно момче, което пристига със семейството си в традиционното нидерландско село Ломарк, където се развива действието. Джо олицетворява стремежа към непрекъснато движение. Това личи още на пръв поглед от псевдонима, който той сам си измисля. Фамилията му се свързва с бързината, динамиката, превозните средства. На английски спийд означава скорост, а боот – лодка. Момчето е изключително жизнено и проявява интерес към техниката и механиката. Характерни за него за непредсказуемостта на поведението и категоричният неконформизъм. Той дръзко пренебрегва правилата за реда в затворената общност на селото. Така например той прави и хвърля бомбички, сглобява сам мотори и дори успява да конструира, построи и полети с малък самолет.

Джо има собствена философия относно застоя и движението. Той определя принадлежността към дома като топлина. Повечето хора я свързват с усещането за сигурност, но забравят, че липсата на движение, разнообразие или промени би могла да се окаже фатална.

Възможно е да бъде направен паралел между персонажа Джо и фигурата на вагабонтина или пикарото. Джо е импулсивен бунтар, който води динамичен живот без каквито и да е дългосрочни амбиции. В началото на романа един от връстниците на Джо – инвалида Франс, вижда в него надежда за промяна. В крайна сметка се оказва, че Джо не е в състояние трайно да измени обстоятелствата. „той не донесе напредък, само движение.” (Виринга 2005:292)

Джо упорито вярва в мощта на движението и непрекъснатите промени. Той е ентузиастичен и жизнен, но си остава момче, което не се интересува от следване в университет, намиране на постоянна работа или създаване на собствено семейство. Неговите идеи и действия са основани единствено на стремежа към движение и нямат стабилна основа. Затова и не могат да се развият и да израстнат. Те са мимолетни, имат временен ефект и не могат да

доведат до дългосрочен напредък. На практика Джо битува в космоса, напълно пренебрегвайки огнището.

Инвалидът Франс е пълната противоположност на динамичния Джо. Вследствие на инцидент Франс е прикован към инвалидната количка, освен това трудно артикулира и се налага да общува чрез бележки. Той обаче по забележителен начин успява да съчетае стабилността и мобилността в живота си. Единственото му хоби е да пише подробни дневници за ежедневието в родното му село Ломарк. Физически той не може да се отдалечи от огнището. От друга страна, Франс намира огромно вдъхновение в книги, разказващи за героичните подвизи на самураите. Въображението му и завидните му интелектуални способности му предоставят достъп до космоса. Когато с помощта на Джо Франс става състезател по канадска борба, той прилага в битките си много от прозренията си и научените източни бойни стратегии. Забележителните му спортни постижения се дължат не само на силната му ръка, но и на интелигентния му подход и отличната му наблюдателност.

Сюжетът на романа е ориентиран около опозицията Джо – Франс. Само на пръв поглед Джо се свързва с движение и риск, а Франс с ограничаващ застой. Джо притежава авантюристичен дух, който всъщност е ограничен в непрекъснати, мимолетни и еднотипни дейности и мобилности, докато Франс не може да ходи, но въпреки това съумява да развие себе си и да разшири хоризонтите си. Джо изглежда като човек на риска. Що се отнася до динамика и скорост, той е способен на всичко, но това не му коства усилия и в него той вижда единствения си възможен начин на живот. Той не се осмелява да се изправи срещу това, което е истински трудно за него, а именно да се превърне в отговорен и стабилен млад мъж. Франс създава впечатление на някого, който постоянно е в застой, но той преживява огромна житейска промяна вследствие на решението си да стане състезател по канадска борба. Освен това той полага максимални усилия да е самостоятелен и в ежедневието си.

2.2 „Цезарион”

Главният герой в „Цезарион” е младият мъж Людвиг Юнгер. Той е син на две знаменитости – художникът и скулптор на модерни произведения на изкуството Бодо Шулц и бившата порно актриса Марте Юнгер, която възобновява кариерата си. Людвиг израства само с майка си, тъй като Шулц ги напуска. Действието се развива на четири континента. Людвиг и неговата майка често се местят, но по-късно и самият той не съумява никъде трайно да се установи. Пътуванията му по целия свят са провокирани от желанието да открие баща си и от стремежа да защити майка си. Този омагьосан кръг продължава до смъртта на майката и директната конфронтация с бащата. „Людвиг се люшка между властната си майка и отсъстващия си баща.” (Блом 2009) Людвиг буквално няма дом. Къщата, в която живее най-дълго време с майка си, се срутва след разрушителна буря. Баща му не присъства в живота му, а майчината любов, изродила се в крайно манипулативни взаимоотношения, го задушва и ограничава.

Людвиг не само чисто физически няма дом. Поради проблематичната връзка с родителите си на него му липсва чувство за сигурност и вътрешна стабилност. В Лос Анджелис той среща красива млада жена и започва връзка с нея, но по-късно я изоставя. Поради силната емоционална зависимост от майка си Людвиг не е в състояние да изгради устойчива романтична връзка. Той непрекъснато пътува, като дестинациите му са най-вече екзотични морски курорти. Там той официално работи като пианист по барове и хотели, но всъщност постепенно се превръща в съвършено мъжко копие на майка си, а именно в жиголо, който спи със заможни възрастни жени. При това чувствата и съвестта не играят никаква роля. Младият мъж се впуска в космоса, за да избяга от емоционалните си проблеми, но всъщност отчаяно търси любов, корени, огнище.

В интервю по повод романа Виринга отбелязва следното „Вземете например историята на Людвиг. За мен беше изненадващо откритие, че момчето така усилено се стреми към обвързване. Той търси разбиране и единство. Иска дом. Иска да се прибере вкъщи. Тези цели той преследва с почти мазохистична издържливост. Докато аз очаквах едно безчувствено чудовище.” (Блом 2009) Последното изречение на романа „Бях сам. И всичко започна.” (Виринга 2009:366) красноречиво демонстрира, че едва когато Людвиг оства сам и независим е в състояние да започне да живее собствения си живот.

2.3 „Ето имената”

В „Ето имената” има две сюжетни линии, като те се развиват едновременно и в края се преплитат. Едната разказва за опасното пътуване на група бежанци някъде в Украйна. Те потеглят на запад, тъй като копнеят за по-лек живот в „обетованата земя”. Банда престъпници ги измамват и те са принудени седмици наред да скитат през степите, докато накрая не озовават в град Михайлопол. Там живее и работи като полицейски комисар Понтюс Бег, главното действащо лице във втората сюжетна линия. Той е меланхоличен и самотен мъж, изживяващ кризата на средна възраст, който изведнъж установява еврейския си произход. Благодарение на помощта на последния равин в града, той започва своеобразно духовно пътуване в търсене на новата си идентичност, на нов смисъл в живота си. Равинът се превръща в най-добрият му приятел. Бег получава от него свещени книги, които прочита на един дъх. Въпреки че не разбира всичко, той се радва на новата си страст. В хода на вълнуващото търсене на новата си идентичност, той възобновява контакта с членовете на собственото си семейство – сестра си и нейния син. Всичко това развива у него и чувство на съпричастност към съдбата на бежанците. „Равинът каза, че всеки еврей независимо къде е по света, трябва да се чувства като бежанец от Египет, като скитник в пустинята, толкова важни бяха бягството и четиридесетте скитнически години за народа на Израел. Всяка стъпка на евреите им напомняше за изхода и ги връщаше към раждането на един народ в пустинята.” (Виринга 2013:248) Благодарение на новата си

еврейска идентичност комисарят вече принадлежи към група и то към народа на избраните. Във вярата той намира дом, семейство, чувство за сигурност.

Бежанците, от друга страна, скъсват документите си. Те се отказват от идентичността си. Те се лишават от тази си стабилна основа и се осланят единствено на несигурното бъдеще, което идеализират. Докато потънали в отчаяние се лутат през безлюдната степ, те измислят свой собствен религиозен култ, който се превръща в тяхна опора и ѝ им дава нови сили. В крайна сметка на тази нова вяра се дължи и тяхното спасение. Историята на бежанците доказва, че целта в космоса може да бъде постигната само, ако може да се разчита на стабилността, произтичаща от огнището. Когато пристигат в Михайлопол, бежанците са на ръба на силите си. Жителите на града се отнасят към тях с недоверие и погнуса и ги наричат „живи мъртъвци”. От местната общност те категорично биват възприемани като заплаха за установения ред, точно както и архетипния образ на вагабонтина или скитника. Но за разлика от безгрижния пикаро, те в никакъв случай не целят подобно отношение. Единственият им стимул е инстинктът за самосъхранение и желанието просто да оцелеят. Липсата на имена – основният маркер на идентичността – доказва още веднъж, че те са достигнали дъното, същината на първичността. В степите това ги кара да продължават да вървят, да не спират, да се опитват да намерят храна, да се грижат за себе си, но и за ближния, да оценяват реалистично ситуацията, но и да разчитат на неочакваните шансове, които им предоставя новата им вяра. Видно е преплитането на космос и огнище, мобилност и стабилност, движение и опора.

Неоползотворените възможности за движение, като тръгването на път или интегрирането, а не игнорирането на неочакваните промени води до неудовлетворително и потискащо ежедневие. От друга страна обаче прекалената мобилност може да се изроди в бездомност и абсолютна липса на принадлежност. Много от персонажите в романите на Виринга битуват в една от двете крайности. Идентичност, основана едновременно на стабилност и мобилност е необходимата предпоставка за един балансиран човешки живот.

ЛИТЕРАТУРА // BIBLIOGRAPHY

- Adams 2001:** Adams, Paul e.a., red. *Textures of Place: Exploring humanist geographies*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Bauman 1998:** Bauman, Zygmunt. *Globalisation: The Human Consequences*. Oxford: Polity Press.
- Bauman 2001:** Bauman, Zygmunt. *The Individualised Society*. Cambridge: Polity Press.
- Bergmann 2008:** Bergmann, Sigurd e.a., red. *The ethics of mobilities: rethinking place, exclusion, freedom and environment*. Great Britain: Ashgate.
- Cresswell 2006:** Cresswell, Tim. *On the move. Mobility in the modern western world*. USA: Routledge.

- Cresswell 2011:** Cresswell, Tim e.a., red. *Geographies of Mobilities: Practices, Spaces, Subjects*. Great Britain: Ashgate.
- Dautzenberg 2008:** Dautzenberg, J.A., e.a., red. *Beschouwingen Over Het Werk Van Esther Gerritsen, Rascha Peper, Jan Siebelink, Tommy Wieringa, Henk Van Woerden*. Leidschendam: Biblion Uitgeverij.
- Dawson 1998:** Dawson, Andrew. *The Dislocation of Identity*. Oxford: Berg.
- Hall 1996:** Hall, Stuart, e.a., red. *Question of Cultural Identity*. London: Sage Publications.
- Easthope 2009:** Easthope, Hazel, "Fixed Identities in a Mobile World? The Relationship Between Mobility, Place and Identity." *Identities: Global studies in power and culture* 16:1 (2009): 61-82
- Seamon 1985:** Seamon, David, e.a., red. *Dwelling, place and environment: towards a phenomenology of person and world*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- White 2004:** White, Rob & Wyn, Joanna. *Youth and Society: Exploring the Social Dynamics of Youth Experience*. Melbourne: Oxford University Press.
- Wieringa 2009:** Wieringa, Tommy. *Caesarion* Amsterdam: De Bezige Bij.
- Wieringa 2013:** Wieringa, Tommy. *Dit zijn de namen* Amsterdam: De Bezige Bij.
- Wieringa 2005:** Wieringa, Tommy. *Joe Speedboot* Amsterdam: De Bezige Bij.
- Williams 2001:** Williams, Daniel & McIntyre, Norman. *Where Heart en Home Reside: Changing Constructions of Place and Identity*. Michigan State University.
- Tuan 1996:** Tuan, Yu-Fi. *Cosmos and Hearth – a cosmopolite's viewpoint*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Blom 2009:** Blom, Onno. *'Ik rekende op een geperverteerd monster' in Trouw*. 15.05.2009. <https://www.trouw.nl/home/-ik-rekende-op-een-geperverteerd-monster-~a75853c7/> посещение на страницата: 04.01.2018